

Blatenski padar.

(Spisal Kraguljev.)

Vsakemu človeku se ne godi vedno tako, kakor bi se moralo goditi. Tudi blatenskemu padarju se ni. Pa kaj moremo za to?

Po vsem krščanskem svetu se je pisalo l. 18 . . . (torej je bilo že davno), ko so dobili Blatenci prvega zdravnika.

Ne vem, kaj je dovêlo gosposko do tega koraka. Pri zadnjem ljudskem štetju so bili našteji v Blatnem komaj petsto glav, vendar so spoznali potrebo, da se naseli v vasi zdravnik, takrat obče imenovan „padar“.

Gosposka se je res „izkazala“, ker sam blatenski župan, ki je županil pol stoletja, oni vrli župan ni bil izpregovoril o tem ne jedne besede.

„Ljudje, ljudje se preveč množé; vas bo premajhna; z davki so na dolgu: zato pa so nam poslali padarja, da nas malo potrebi.“

Tako je ugibal oča župan, glava Blatnemu, ki je jedini znal nemški v vasi.

Neko nedeljo po blagoslovu se je nenavadno muzal vaški birič, in ko je že do skrajnosti prikipela radovednost vaščanov, naznanil je poslušalcem s par besedami prihod padarjev.

Blatenci pa so zopet modrovali, kako da je prišlo do tega.

„Bo menda zopet kaka kuga ali kali, pa nas ne pusté umreti“, dejal je star očanec.

„No, ravno prav: moja liska je zbolela, bo imel kaj zaslužka“, pravil je drugi.

Vragov Janez pa je kričal: „Aló, blatenska mladina: sedaj pa le po bučah in po rebrih, sicer bo pri nas suha za padarja!“

Stare ženice, ki so že marsikako zel skuhale in ôzdravile že mnogo stegno, tarnale so danes, da jim bo padar ves zaslužek pobral, in še na stara leta morale bodo popustiti zdravilstvo.

Par dnij pozneje pa je privlekel Andraž s svojim kljusetom padarja v Blatno.

Ne vem, so mu li Blatenci naročili, da naj jim malo pokaže padarja, ali pa je storil to muhasti Andraž kar na svojo roko: ko je privozil do znamenja, obstal je in pokazal padarju vso vas. „Moj konjiček se rad malo plaši, zato pa moram vedno počasi voziti po vasi“, pristavil je pomenljivo, zavil potem proti cerkvi, izbral najdaljšo pot po sredi vasi, šel potem še malo po stezi mimo „Kovačevih“; šele ko je obvozil vse ulice, zavil jo je k županu.

Danes je pa tudi bila vsa vas po koncu, vse je hotelo videti padarja.

Starim očkam ni padar nič kaj ugajal; prerokovali so slabo o prihodnjosti Blatnega, ker bo imelo tako gospôdo v svoji sredi.

Dekleta pa so skrivoma gledale, če je kaj lep, kako brado ima, kake oči, in kdo vé kaj vse so iskale na njem.

Pa so se strašno varale; če je bil vse, lep ni bil padar Slak, tudi mlad ne: brado je imel kozlovsko, lase sršeče; nobeno dekle se ni hotelo zaljubiti vanj —, po pravici rečeno, bile so Blatenke izbirčne.

Nekaŕnikom pa je bil vendar po godu. „Nič ne bo hudega“, tolažili so se, „Blatenci smo tiči; pri nas se živi po domače; ni hudimana, da bi se nas ne privadil tudi ta škric, če je le človek!“

Oča župan, znani z gospôdo, so dejali:

„Slak je slak — in če je tudi samo ime; menda ne bo nič prida zelišče. Pa počakajmo!“

Bil je res iz prva križ: Blatenci niso imeli nobene spalnice za gospôdo.

„Na seno naj gre ležat, če je kaj fanta“, menili so nekateri; a vsakdo se je bal za svojo mrvo: kako lahko bi jo uročil, in krave bi ne dajale mleka.

Srečni Blatenci, da Slak ni bil človek, ki bi potreboval zlatih gradov v svojo zadovoljnost.

Bil je mož popolnoma materijalen. Kos pečenke, polič dobrega vina, in Slak ti je pozabil vse drugo. Kar pri županu so mu napravili postelj; trda je bila res, vendar še predobra. Visoko je že stalo solnce na nebu, ko je Slak še vedno grel svoje kosti.

Minulo je nekaj let.

V Blatnem ni še nič novega; oča župan še vedno župani, padarja ali kakor navadno pravijo — dohtarja Slaka so se že privadili: Slak pa ni več samec.

Nekoč je Blatencem kar izginil; nikdo ni vedel, kam je prešel, zato so si ljudje pripovedovali čudne reči. Pa prišel je zopet in s seboj je pripeljal ženo. To ti je bila prava! Slak je kar trepetal pred njo, in ne vé se, ali jo je bolj ljubil, ali se je je bolj bal.

Vse svoje študije je posvetil nervoziteti svoje žene, a ni ji mogel priti v okom. Žena je bila vladarica v hiši, in Slak je bil njen verni sluga.

„Der Crainerische Bauer wird auch dem Arzt nicht viel zu verdienen geben, noch denselben begehren, es möge ihm der Tod schier auf den Lippen sitzen“, tako piše že naš slavni Valvasor, in tudi Slak je čutil to istino toliko, da ga je strašno bolela, zakaj denar in on se nista mogla trpeti.

Kako naj dobi denarja, ako ni zaslužka? Kako naj bi bil zaslužek, ako ni bolezni? Težava res velika, ker kuge v oni časih Slak še ni znal delati.

A kaj si je izmislila modra buča?

Slak je bil pristaš onih ljudij, ki pravijo, da sta človek in žival jednaka in iz istega rodu.

Čimbolj je to premišljal, tem verjetnejši se mu je zdel ta nauk.

Razlagal si je to tako-le:

„Človek je podoben živali, — torej je človek tudi žival. Ako je pa tako, je tudi žival človek, in jaz — ker sem človeški zdravnik, sem ob enem tudi živalski.“

Po tem usodnem in srečnem sklepu se je stanje Slaku kmalu zboljšalo.

V Blatnem je živina zbolela večkrat kakor pa ljudje. Če je pa kdo vaščanov po

naključju zbolel, mislil si je Slak zopet: Žival je človek, človek je žival, zato je zdravila, ki pomagajo živali, pomagajo tudi človeku — in še cenejša so. Zaradi tega so dobivali blatenski bolniki močna in obilna zdravila „ad purgandum.“

V svoje beležke, v katerih je imel zaznamovano vso „rogato“ klijentelo, zapisal je večkrat, da bi si časa ne tratil: „Pri Andražu sta zboleli dve kravi, jedna v hlevu — jedna v sobi.“

Tak zdravnik je bil torej naš dohtar Slak.

V gostilni „pri Muhi“ se je zbirala zvečer vaška „inteligenca“: gospod župan, vaški učitelj e tutti quanti.

Mirno je sedel Slak pri vrču piva in celo uro ga vrtel med prsti; — tu in tam ga je malo posrknil: tedaj se mu je neznanško razjasnil obraz, in zopet ga je gledal. Na steni je odbila deseta ura: še jeden velik požirek, in hitel je domov ves v strahu, da bi ne bilo prepozno.

Marsikdo mu je očital, da se boji piva. Tedaj pa je jel na dolgo in na široko razlagati korist zmernosti: „Zmernost, to je prva stvar pri človeku. Zakaj, da stavim primer, zakaj napenja kravo? — Ali ne zato, ker se je preobjedla? Od zmernosti ni nikdo bolan.“

Viri pa nam pripovedujejo čudne reči o Slakovi zmernosti.

Ko bi bil prišel na večer na Slakov dom, videl bi bil pred njim polno steklenico vode; videl bi bil nadalje, kako jo je vlival kozarec za kozarcem vase, in kako je potem kakor napihnjena žaba hitel v gostilno k svojemu vrču piva.

Slak, prebrisana glava je dobro vedel, zakaj to dela.

V gostilni so strašne izkušnje; jeden vrček dá komaj slast človeku: kako lahko bi jih pognal še dva — tri — štiri po grlu!

In vendar je bil Slak stanoviten: „Ne boš, pa ne boš“ odganjal je ves čas, kar je bil v gostilni, zlobne misli. Izkušnje so bile res velike, zasluge pa ogromne.

Da, pripovedovali so celo, da je Slakova ženka vsa jedila za večerjo le na pol so-

lila, da bi „preljubega“ soproga preveč ne žejalo.

V politične pogovore se Slak ni rad spuščal; pravici na ljubo moramo povedati, da je bil padar v takih rečeh popolnoma neveden.

„Oh, politika“, vzdihnil je, ko je videl, da ne more nasprotniku več odgovarjati, „oh, politika, to je naša duševna in telesna poguba, in moramo se je ogibati kakor prepovedanega sadú. Oh, saj še dobro pomnim ono nesrečno leto: takrat sem bil politik. Pa kaj! kmalu bi me bili vtaknili. „Naka, Slak, dejal sem, politika ni zate, od tega ne moreš živeti. Od tedaj sem pustil te reči: polič vina pa dober kruhek, to je narod.“

Dvakrat pa so za ves teden pogrešali Slaka pri Muhi. To je bilo takrat, ko so glavarja nosili, pa še ob neki drugi priliki.

Okrajni glavar je imel priti ob svojem obhodu po okraju tudi v Blatno.

Padar Slak je kmalu izumil, kako naj ga Blatenci spodobno počasté.

„Nosili ga bomo“, je dejal; „obilen je res, a štirje ga nesemo in če je iz svinca: saj sem še sam ob taki priliki večjega hrusta nesel, kakor je glavar.“

Predlog je bil sprejet, štirje korenjaki, med njimi padar, so se odločili, da ga bodo nosili po vasi.

Vse ljudstvo je bilo na nogah, ko je prišel glavar; takoj pri cerkvi ga je zagrabila čveterica, in hajd ž njim na rame!

„Sam bi ga nesel, sam, primojdunaj; lahak je kakor pero“, kričal je Andraž, ki je imel le noge glavarjevê na svojih ramah.

Ljudstvo pa je kričalo: „Živel naš glavar, živel!“

A nekdo je ječal pod glavarjevim bremenom.

Slak je pričel prvi omagovati; hudo je sopihal in krvav pot mu je lil čez čelo.

Že je vzdihoval: „Au, au, moje kosti!“ A nikdo ga ni čul, vedno burnejši so bili živio-klici.

„Andraž, Andraaaa“, klical je zopet padar, „ali ti je kaj težko?“

„Nič, nič“, odgovarjal je nosač.

„Vrag, meni tudi ne Andraž drži, drži! . . . o gorje, ne morem več . . .“ spodrsnilo mu je, telebnil je na tla, nanj pa ogromna teža glavarjeva.

Še bolj so odmevali živio-klici, padar pa je pobral peté in prav robato rentočil proti domu. „Ne, nositi pa ne maram nikdar več! — Te šleve so koj izpustile, sam pa, oh, nisem mogel vzdržati.“

Pretipal se je potem po glavi in po nogah, če ima vsa rebra: k sreči so bila še vsa skupaj. Svoji ženki pa je rekel:

„Izvrstno blamažo so napravili.“

Legel je v posteljo, deval si gorke obkladke na ramo, nič ni jedel, nič pil; šele čez teden dni je zopet priromal k Muhi.

Blatenci pa so bili strašno hudi na padarja, zakaj glavar je zapisal vas Blatno v „črno knjigo“ in to vse radi Slaka; on je nasvetoval nošenje in on je telebnil ž njim po tleh. Zbrali so se vaški fantje in ugibali, s čim bi osmešili padarja.

Vragov Janez — ta ti je bil pripravljen za vse; za kozarček žganja je šel metat se s samim peklenščekom. Tega so si izvolili vaški fantje v svojo porabo.

V nedeljo na večer je bilo. Padar je sedel zopet pri Muhi. Ta dan je bil njegov god, radi tega si je privoščil par vrčkov več.

Brezskrbno je zrl predse in premišljal srečne in žalostne trenutke svojega življenja; priromal je v svojih mislih ravno do tje, kjer „smo glavarja nosili“, in ob tem je poskočil, kakor da bi ga bil pičil gad in udaril se po čelu, rekoč: „Tepec“, in nato je pozval že šesti vrček piva.

Doma se nocoj ni bil oborožil proti izkušnji: mesto steklenice vode je pil nocoj vino.

Srečen, ki tako brezskrbno živiš in ne vidiš oblakov, ki se zbirajo nad tvojo glavo!

Od nasprotne mize ga je opazoval učitelj.

„Zmernost, zmernost!“ klical mu je, „danes vas bo pa napenjalo kakor Anžetovo kravo.“

A Slak nocoj

„Ne vidi nič, ne sliši nič,
Kot bil bi mrtva stvar.“

Pridno je zabadal v krožnik, ki je stal pred njim — nocej že druga porcija, — potem pa, ne mené se za druge, udrihal veselo po mesu.

A zdajci je prihitel Lukanov v gostilno.

„Hitro, gospod dohtar, hitro“, pričel je trobiti Slaku v uho, „hitro! Vragov Janez leži gori za „Skalo“, kar mrtev je.“

Jezno je pogledal Slak poročevalca, potem pa mu je motrilo okó ostali kos pečenke.

„Moram“, dejal je črez nekaj časa, „moram, dolžnost . . .“ in ko bi trenil, imel je celi kos pečenke v ustih, grdo se je nakremžil, peklo ga je, strašno peklo, in tako je odhitel k bolniku.

Viri nam pripovedujejo marsikaj o tem potu, toda tudi nam se mudi. Le to povemo, da je bil široki pot nocej Slaku preozek, celo drevesa so mu bila na potu, zaradi česar je tudi zaklel večkrat kakor po navadi.

Gori za „Skalo“ pa se je zbrala skoraj vsa vas: ženske so tarnale, moški so ugibali, kako da se je ponesrečil Janez Vrag.

Prikreval je Slak in kričal: „Na stran, na stran! Krava se je zopet navlekel žganja, pa ga je sežgalo.“

Prijel ga je za roko, — pa še žile najti ni mogel, vlekel ga je za nogo, trobil mu v ušesa, potem pa je poslušal, ali mu še bije sree. Nič! Tudi ko bi s kladivom bilo, nocej

bi ga Slak ne bil čul. Vstal je, potipal se za glavo, potem pa pomenljivo dejal: „Mrtev je, sežgalo ga je. Tepci, zato ste me prišli klicat? Mar menite, da znam tudi mrtvece obujati?“ In hitel je zopet k tolikanj dragi Muhi.

Drugi dan se je zaznalo po vsej vasi na daleč in na široko, da dohtar Slak nič ne vé, da je Vragovega Janeza, ki se je le potuhnil, zaznamoval mrtvim.

Vragov Janez je bil namreč prišel že na vse zgodaj trkat na dohtarjevo okno.

Slak je ostal sedaj zopet ves teden doma, pa čudno se je izpremenil. Več ni bil tako pokoren svoji ženki, zato ni nič čudnega, da sta včasih vkup trčila kakor dva trda kamna.

Po enem tednu pa si je šel jezo zalit k Muhi in izkušnjav ni več preganjal. In odslej je hodil zopet redno. Osem gumbov je imel pri suknji, in kadar je odpel osmega, takrat je spravil mož tudi še osmi vrček pod kapo.

Pa bil mu je žalosten konec.

Nekega dne po zimi so ga našli pred lastno hišo zmrznenega. Ksantipa ni dovolila vstopiti Sokratu, ko se je privabil vinjen domov.

Ljudje pa so dejali: „Tepec, druge je zdravil, samega sebe pa ni hotel.“

Aleluja.

V prahu vse kleči po cerkvi . . .

„Aleluja, vstal je, zmagal smrt!“

Vse kleči . . . a jaz stojim med njimi

Bled, ob steber nem oprt . . .

Ljudstvo to, ta spev . . .! — Oblak kadila

Pred monštranco dvigne se v nebo,

Vse glavo upogne in skesano

Bije prsi si z roko . . .

In tedaj se stresnem v duši;

Solnčnosvetel je Njegov obraz . . .!

„Aleluja!“ smrtni molk po cerkvi

Zmotim s krikom na ves glas . . .

Radovedno ljudstvo nemo

Se ozira name, kaj kričim.

Jaz pa zgrudim se ob stebru kamnem

Solz se raztopim pred Njim . . .

Zdaj kot morja val peneči

Spev vstajenja mi v uho zveni,

Zdaj kot božajoči dih večerni

Aleluja mi brni . . .

Kakor v snù mi duša plava,

Spev oglasi se mi iz daljnih dalj . . .

Vzdramim se . . . Krog mene zadnjič ljudstvo

Vzklika: „Vstal je, vstal je Kralj!“